

Barbara Jurša



**Josip Osti: *Na križu ljubezni*.
Maribor: Litera (Zbirka Vedute), 2009.**

Pesniška zbirka z nekoliko dramatično zastavljenim in zgovornim naslovom *Na križu ljubezni* je že osma, ki jo je Osti, ki je nekoč ustvarjal v bosanščini, napisal v slovenščini (po *Kraškem Narcisu*, *Veronikinem prtu*, *Rosi mystici*, zbirki *Vse ljubezni so nenavadne*, *Tomajskem vrtu*, zbirki *Med Koprivo in Križem* ter lanskim *Jutranjicah*, *večernicah*). Znano je, da se pesnik nikjer ne počuti tako doma kot v “zadevah srca” in romantično navdihnjenem drsenju med budnostjo in sanjami. Kot je videti, v svetu njegovega pesništva vse ljubezni niso samo nenavadne, ampak tudi nič manj kot usodne.

Njegovo zadnje delo se osredotoča na verjetno najbolj večno izmed pesniških tematik – na skrivnostno dvojico ljubezen in smrt, ki Ostija od nekdanj vznemirja. Že tisočkrat ubesedene teme predstavljajo umetnikom seveda poseben izziv. Lirski subjekt se težkega sklopa eros-thanatos loteva pristrčno neposredno in sproščeno, na videz celo naivno. S smrtjo sta si “na ti” (“Pri naju se je smrt / počutila doma. Tudi sam sem jo imel za / družinskega člana ...”), kar vzbuja izrazito potujeno vizijo sveta.

V ospredje je vseskozi postavljeno soočanje s paletjo ambivalentnih čustev, ki jih piše ljubezen. Ljubezen, neločljiva mešanica vrhov in padcev, ki jih vsebuje en sam trenutek, je razglašena za izkušnjo življenja v njegovi najbolj izčiščeni in smrtonosni obliki, ki se spogleduje s smrtjo. V slavljenje življenja se ves čas kot začarana tihotapi misel na smrt. Kot izreka subjekt, sta z ljubljenjo pogosto govorila o smrti, pa tudi zblíževati naj bi se začela ob smrti njegove žene. V poklicu svoje izvoljene, ki daje pomoč umirajočim, da bi brez bolečin prešli na drugi svet, odkriva posebno pomenljivost: kot družica smrti je pisana na kožo aspiracijam njegove poezije. Lirski govorec izraža željo, da bi smrt, ko bo prišla, prišla v podobi njegove ljubljenice, hkrati pa zaupa v *vito nuovo*, življenje, ki se je v njem prebudilo z novo ljubeznijo, čudežem ljubezni po ljubezni.

Gledišče v zbirki določa pogled, ki je usmerjen hkrati v preteklost in prihodnost in ki sedanji trenutek doživlja kot nenehno nihanje razpoloženj in pregibanje možnosti. Tako spremljamo sobivanje zaljubljenecv od začetka do konca, pri čemer je konec odprt – subjekt ne ve, ali se bodo njegove skupne poti z ljubljeno do kraja razdružile ali spet oživele. Z gotovostjo prihaja le smrt.

Če je Osti v svojih zadnjih zbirkah težil k formi haikuja, je za *Na križu ljubezni* znova značilen širši, pogosto k naraciji usmerjen zamah, pri čemer so izvor subjektovnega govora in snov njegovih “zgodb” sanjarjenja in spominjanja. V tem prepoznavnem slogu prevladajo reflektivne prvine in opazna je tendenca racionalnega izpeljevanja in pojasnjevanja, ki pa obožuje zasuke v paradoks ter igrivo domiselnost, ki se požvižga na zdrav razum, da bi razkrila magične zakone prave ljubezni, skozi katere se naključje razkrije kot usoda. Med daljše pesmi zaidejo tudi povsem kratke, ki razvijejo eno samo misel podobo. Vse pesmi lahko beremo kot ljubezenska pisma (naslovljena na zelo specifično bralko – “ljubo”), ki se sprehajajo po nevarnem robu patetike, a se tega zavedajo in nevarnost preživijo. Afektiven ton besedil se generira med drugim s postopkom ponavljanja verzov kot refrenov, ki so kot vezivo pesmi in se navadno pojavljajo v daljših tekstih. Lirski subjekt se močno naslanja na tradicionalno ljubezensko motiviko – na primer na motiv ptic, ki letita v dvoje – in na utrjene, včasih skoraj preveč klišejske vzorce govorjenja o ljubezni, pri čemer pa ne zakriva navezav na provansalske trubadurje in kult Dame renesančnih sonetistov. Osti se patetiki izogne predvsem s sposobnostjo lirskega subjekta pogledati nase z ironične distance, kar postane posebno razvidno v sklepni pesmi zbirke, ki je ločena od celote kot *Pripis h knjigi* in se dviga nadnjo kot avtopoetični komentar.

Kljub poudarjeni izpovednosti ter prepričljivi neposrednosti svoje dikcije se pesnik ne odreka večplastnosti pomenov, ki jo nenehno poudarja kot bistveno sestavino resničnosti, kot se mu razkriva (“Kot je lepa večpomenska skrivnost / najlepših pesmi in, ne nazadnje, vsega.”). Če je obsedeni častilec erosa, “suženj ljubezni”, ki se rade volje prepušča prekipevanju strasti, je to povsem zavestno, njegova obravnava erotične tematike pa tudi vselej kaže v smer poetičnega odpiranja bivanjskih vprašanj. Po Ostiju je življenje “drugo ime / za nenehno umiranje”, sama ljubezen do življenja pa ljubezen do smrti. Življenje in smrt torej razume kot zanimivo celoto in s svojo usodo v končni fazi soglaša, v smislu *amor fati*. V duhovno obzorje pesmi je vpisano spoznanje, da nam ni dano vedeti, koliko smo se v resnici uspeli približati osebi, ki jo ljubimo, in da je vsaka človeška ljubezen zapisana svojemu človeškemu umiranju – svet ne

bo znal ohraniti zapisa o nekem še tako občutenem objemu, in naj posameznik razvalovanost svojih čustev doživlja kot še tako brezdanjo, svetu zunaj njega to ne bo pomenilo dosti. Če lirski subjekt po eni strani kot mistik plava nad oblaki in prestreza najtoplejše odtenke sonca kot Chagalovi ljubimci, ga po drugi strani najdemo trdno na tleh, zasidranega v spoznanju, da je življenje zaljubljenecv izročeno tisočim silam nepredvidljivosti, ki trgajo njihove zgodbe srca na koščke, ki jih nihče ne more znova zlepiti. Čeprav ljubezen polaga v nas zdravilno moč, je razveza, kot tudi že sama odsotnost ljubljenega, grožnja, ki rane vedno znova odpira. Ljubezenska razprtost drugemu je nenehno tveganje in hkrati že neodločljivost padca, vendar je brez nje življenje prazno. Neposredna svetloba implicira silne sence. Tako smrt kot življenje zaljubljenca ločujeta, kar seveda ne more biti nič drugega kot tragično. Ostijeva prednost in posebnost je neverjetna globina njegova pogleda, ki mu omogoča, da se sooča s človekovo temeljno ranljivostjo in da jo zna bralcu približati nevsiljivo lahkotno, tudi skrajno optimistično, s pozicije Camusovega Sizifa. "Na križu ljubezni" ni rad zaradi kakšnih mazohističnih razlogov, temveč zaradi gotovosti, da je ljubezen vredna trpljenja.

Lirski subjekt je ne glede na svoja resnobna spoznanja daleč od tega, da bi bil svetobolno "skregan" s svetom. Med njim in svetom obstaja celo delna zrcalnost in povezanost, tako da lahko tudi ljubljeno doživlja kot vsenavzočo in da nujno ljubi svet, v katerem sta ljubimca ("Kakor bi te tudi danes, ko nisi ob meni, / gledal iz oči v oči, poljubljal na usta in / strastno objemal, gledam iz oči v oči, / poljubljam na usta in strastno objemam / vse. Zrak, vodo, zemljo in ogenj."). Prav zaradi te povezanosti je subjektov svet poln znamenj, je svet duše in telesa in svet, v katerem je osebna ljubezen lahko vesoljnih razsežnosti. Ljubimca sta s svojim ženitvenim plesom vključena v ples narave. Tako skupaj kot vsak sta med svetlobo in temo ("Oba, ljuba, imava dva obraza. Sončnega / in senčnega."; "Čeprav sva oba pogosto sama svetloba, / se zgodi, da iz naju spregovori tema. / Tista, ki je v naju, in tista, ki objema / vesolje."). Dvojnost in razpetost se izražata tudi v simboliki križa ter križišča, v podobi točke, kjer se srečujeta dve smeri – možnosti biti skupaj ali ne –, ter dve samotni poti – pesnikovo samotarstvo v Tomaju in duhovna pot odkrivanja sebe, ki jo je odločena hoditi njegova ljubljena. Subjekt je na koncu sam s spomini na ljubezen, kar se mu zdi najtežji položaj za človeka sploh. Njegovi spomini ga v isti sapi žalostijo in veselijo – žalostijo, ker niso tudi sedanost, veselijo, ker je doživel toliko lepega. Tako pesmi nazadnje izzvenijo v odločitev vztrajati in nepreboleti ljubezni, sanjati jo naprej in jo nadaljevati v neskončnost, skoz temo in meglo. Večina zbirke je

elegično uglašena, toda Ostijeva ljubezenska elegija je ena sama hvalnica, nepopustljiv opis doživljanja sreče skozi bolečino (“Pesnik v meni je, ljuba, vesel moje / bolečine.”; “Čutim hudo bolečino in jo / imam rad ... / In se, ustavljen na križišču, nepremičen / smehljam od lepe hude bolečine na križu / ljubezni.”). Bolečina je tista, ki človeka – po pesnikovih besedah – vrača v obtok življenja. Samo tako, da si jo dovoli čutiti, lahko čuti tudi notranjo izpolnjenost.

Pesmi iz te zbirke lahko priporočamo predvsem zato, ker v njih spregovarja umirjena in trezna ter hkrati ognjevito radoživa, sladko-trpka življenjska modrost in ker jasno presegajo partikularnost neke ljubezni tako, da načenjajo krhkost človekovega položaja v najširšem okviru stvari. Na to krhkost odgovarjajo s pritrjevanjem in zanosom. Odločilna za zbirko je morda prav podoba derviša, katerega srce je drzno odprto vsem elementom in življenjskemu krogu, tako kot je nezaklenjena pesnikova hiša v Tomaju, ki je odprta smrti zato, ker je tako zelo odprta življenju.